

A székely-keresztúri zsinat.

(Aug. 27. 28. 29.)

I. Daniel Gábor megnyitó beszéde.

Méltóságos és főtisztelendő zsinati egyházi főtanács!

Midőn ezen helyre jöttem, hol ezelőtt husz évvel tartott zsinatunkon vallásunk alapítója és első püspökünk Dávid Ferenc halálának háromszázados évfordulóját ünnepeltük, lelkem áthatott az ő szellemétől. Ennek benyomása alatt üdvözlöm a tisztelt egyházi tanácsos atyámfait. És midőn ezt lelkem mélyéből teszem, kívánom, hogy a dicsőültnek előttünk örökre élő szelleme vezessen tanácskozásainkban.

Nem ezélem a mult sötét korszakát ecsetelni. Élünk a jelennek, mely ha sok tekintetben kedvezőnek is mutatkozik, de nem nélkülözheti azon hitbuzgóságot és összetartást, mi a multban az enyészettől megóvott és mely jövőnket biztosíthatja. Ez egyesítse hitsorsainkat, tartózkodjanak azok közel vagy távol azon központoktól, hol vallásunk szelleme tömörülten lobog.

Oly korszakban élünk, melyben a társadalmi igények fokozatosan nevednek. Ezeknek lehető kielégítéséhez, mennyiben vallásközönségünk érdekelve van és a mennyire annak anyagi ereje engedi, bizonyos határig készséggel járul. De daczára a közelebbi években több hitbuzgó hitsorsaink által tett nagy alapítványoknak, koránt sincs vallásközönségünk azon helyzetben, hogy mindazon igényeknek, melyeknek kielégítését méltányosnak találja, eleget tehessen.

Ha visszagondolunk a mult időkre, midőn tanintézeteinket saját erőnkéből tartottuk fenn, különösnek tetszik, hogy ma már azokat sem vagyunk képesek az állam hozzájárulása nélkül azon színvonalon fenntartani, melyet a mostani tanrendszer megkövetel, de megkövetel a tudományos miveltségnek korunk alkotta szelleme.

Ezen igények kielégítése miatt, minden államsegély mellett is,

nagy anyagi áldozatot követel a kolozsvári főtanodánk fentartása és újból építése. De mi lenne vallásközönségünk, ha annak még egy a jelenkor követelmeinek megfelelő főtanodája sem lenne. Már pedig ha építünk, azt nemcsak évtizedekre építjük, hanem oly módon berendezve, hogy a késő nemzedék növekedő igényeinek is megfeleljen.

Különben örömmel jelezhetem azon méltányosságot, melyet a közelebbi időkben a kormánytól tapasztalunk. Azelőtt mindég számmunk csekélysége vétetett figyelembe és szolgált zsinormértékül a segélyezésnél és nem azon ős erő, azon igaz hazafi érzés és azon értelmiség mérve, mi ezen, más felekezetekhez viszonyítva, csekély számu magyar únitárius elemben rejlik. Ennek fokozása biztosíthat nekünk hazánk területén oly állást, mely egy valódi magyar kormány előtt a mi mivelődési törekvéseinknek nemcsak elismerésére talál, hanem anyagi segélyezésének fokozására is.

Sz.-kereszturi tanodánk kultur missiója is csak közelebb lett kormányunk által elismerve, ennek tulajdoníthatjuk azon csekély segélyt, melyet annak pár év óta juttatott, melynek emelése és annak berendezése csak a főiskolánk felépítése után következhetik.

És mit mondjak tordai iskolánkról, az állammal való szövetkezést csakis a mi szükös anyagi helyzetünk idézte elő. Azonban, a mennyire csak lehető, az unitárus jelleget biztosítottuk.

Tagadhatatlan, hogy általában a taníttatás költségesebbé vált, de könnyitenek azon sok tekintetben számos jötevőinknek alapítványai és ösztöndíjai.

Mind ezen jötevőink, kik nagyobb vagy kisebb mérvben járultak vallásközönségünk és nevelés ügyünk érdekeinek felkarolásához, örök hátlára köteleztek. Nem tekinthetjük ezeknél az alapok mérvét; hanem azon hitbuzgóságot, mely nemes tetteiket irányította. Azonban ezek közül egynek nevét nem hallgathatom el, nemcsak azért mert ennek alapítványa legnagyobb, hanem azért, mert neki fiatalsága óta, egyedüli ezélja volt egyházának élni, annak gyűjteni mennél többet, önmagától pedig megvonni mindent, mi életfentartására — az ő szigoru felfogása szerint — nélkülözhető volt.

Ezen magasztos jellemű kegyes jötevőnk Berde Mózes. Azonban ezen hagyatékhöz sem jutottunk nagy küzdelem nélkül, mi annak nem csekély százalékát emésztette fel és mostanig késleltette a nagy hagyományozó rendelkezésének életbe léptetését. Ezt is békés uton értük el, nem tartván vallásos érzületünkkel megegye-

zónék, hogy saját vallásközönségünk kebelében azon érdekeltek részéről, kik békejobbjukat felénk nyújtották, azt el ne fogadjuk és ezekkel elmentünk a méltányosság szélső határáig. Megkivánom ez alkalommal jegyezni, mikép a boldogult nagy alapítványának rendeltetését annyira körülírta; hogy a vallásközönség nagyon csekély oly összeggel rendelkezhetik, melynek kijelölt rendeltetése ne lenne.

Minek utána a megdicsőült nagy szellem iránt a kegyelet adóját leróttam, más tárgyra térek át.

És ez a közelebb alkotott egyház politikai törvények, melyek legérzékenyebben érintették az erdélyrészi protestáns lelkészi kart és azok között az unitáriusokét. És mit tapasztaltunk ennek tárgyalása alatt? Ezek részéről bármely téren sem merült fel ellenmondás, mert nagyobb volt nálók a hazafi érzés, mint az önérdék. Nagy elismeréssel kell megemlékeznem azon derék fiatal lelkészeinkről, kik a közelebbi években magukat ezen csekély jövedelemmel kecsegtető pályára szánták holott más jövedelmezőbb állásra képezhetők volna ki tehetségeiket. Ebben is a Dávid Ferencz szellemét láttam, ugy a vallás iránti mély érzést és odaadást. A theologusok száma legközelebb csökkent ugyan, de remélem, hogy lelkészeink jövedelmeinek kiegészítéséről szóló törvény kedvezménye mind több ifjainkat fogja azon pályára vonzani. Ideje is volt a törvényhozásnak azon meggyőződésére jutni, hogy a lelkészek nemcsak egyházuknak, hanem a hazának is tesznek szolgálatot, midőn a népet az igaz erköles ösvényén vezetik, mely alapja minden országnak, melynek meglazulása feloszlásra vezetne.

Midőn az ifju lelkészi karról megemlékeztem, hasonló elismerésemet fejezem ki az öregebb nemzedék iránt is és mindazok iránt, kik magasztos hivatásuknak tehetségök szerint megfelelni igyekeznek az által is, hogy a nagy részben községi és állami népiskoláinkban az unitárius vallás tanítását, avagy a helyzethez képest annak ellenőrzését, nem hanyagolják el, nehogy e miatt meggyengüljön a községi népiskoláink növendékeinél azon unitárius vallásos szellem, mely alapját képezi vallásközönségünk létezésének és fennállásának.

Évek óta élénken foglalkoztunk vallásközönségünk hatóságainak szervezési kérdésével, melynek megoldása már elődázhatatlanná vált.

Az őszi rendes egyh. főtanácsból kiküldött bizottság nagy szorgalommal összeállítván annak körvonalait, azokat a mult hónapban tartott rendkívüli egyh. főtanács némi módosításokkal elfogadva annak közelebbi életbeléptetése következik.

Azt hiszem, hogy mindazok, kik ezen szervezet részleteit ismerik, azt a jelen helyzet és szükségletnek megfelelőnek találják, annyival is inkább, mert a szerzett jogokat épségben kívánja fenntartani.

Különben a gyakorlatba vétel fogja megmutatni, hogy mennyiben hiányos ezen szervezet, a tapasztalat szerint lehet majd azon változtatni, vagy javítani.

Az egyházi fő- és képviselő-tanács hatásköreinek megjelölésénél az eddigi gyakorlat szolgált irányadóul.

Azonban az ügyek ellátásának gyorsabb menetére az ugynevezett currens ügyek, nem mint eddig az egyh. képviselőtanács ülésében láttatnak el, hanem elnökileg, mi az egyházi képviselőtanács rendes üléseit egy havira szállítja le. A más mi szintén igen előnyös változtatás az, hogy az elnökség az egyh. képv. tanács üléseinek tárgysorozatát a tagoknak előre megküldi, mi által azon vidéki egyházi tanácsosok is, kik az egyh. képv. tanácsnak tagjai, tájékozást szerezve, az őket inkább érdeklő tárgyak ellátásában részt vehetnek. Eddig pedig előre nem lévén azon egyházi tanácsosok tájékozva sem azon tárgyak iránt, sem azon időről, mikor oly tárgyak vétettek elé, melyek vagy mint az egyetemes vallásközönségünket, vagy egyes köröket kiválóan érdeklők tárgyalásánál vallásos buzgóságoknál fogva részt venni óhajtották volna.

Egészen új intézmény az egyházi és püspöki titkári állás szervezése. Ezt pedig szükségessé tette azon teendők szaporodása, mely az egyházi kormányzat terén a püspökünkre háramlott. Ki oly kezelési teendőket is végez, jelenleg, mely állásával nem megegyező, a mellett elvonja idejét azon magasztosabb teendőktől, melyek mint vallásközönségünk fejének fő hivatása. De másfelől szükségessé vált azért is, hogy legyen egy oly állású egyén, ki kizárólag az egyház ügyeivel foglalkozva, annak minden részleteivel ismeretes legyen.

Lényeges újítás van előírva a pénztári kezelésre is. Mindnyájan, azok között magam is a legnagyobb elismeréssel tekinthetünk vissza azon évekre, a mióta a mi buzgó, szorgalmas és tizta kezű pénztárnokunk vallásközönségünk alapjait hűségesen kezelte és kezeli. Azonban közigazgatásunk szervezésénél nem lehetett melőzni a pénztárkezelés reformját sem.

A teendők a különböző alapok növekedésével, annyira felhalmozottak, mikép azoknak kezelése, nyilvántartása nem egy, de több egyén munkásságát kívánja és ebből kifolyólag méltányos, hogy

ezen, sőt az ezekkel kapcsolatos kezelési költségek fedezéséhez azon alapok, mennyiben az alapítók inteniói megengedik, ahhoz hozzájáruljanak.

Ennyit helyén láttam szervezetünkről felemlíteni azon hő óhaj-tással, hogy annak életbe léptetése oly egyetértéssel és jó akarat-tal történjen, a mint az létrejött, melynek alkotásánál vallásközönségünk közérdeke és annak fejlődése volt őszinte törekvésünk.

Ünnepélyes összejöveteleinknél mindég megszoktunk emlékezni azon reánk nézve megbecsülhetetlen barátságáról, mely bennünket az angol és amerikai hitsorsainkkal összeköt.

Most is lelkem sugallatát követem, midőn erről megemlékezem, mely érzés nem csak a vallásos érzés kifejezése; hanem kifejezése azon forró rokonszenvnek, melylyel az angol és amerikai honfiak irántunk, mint magyarok iránt viseltetnek. És ha szintén magas válaszfalat képez közöttünk a távolság, fennáll köztünk a folytonos érintkezés, mely gyakran személyes találkozásban is nyilvánul. Ilyen volt legközelebb bostoni lelkész Van Ness látogatása, ki az amerikai unitárius társulat megbizásából értesített, hogy amerikai hitsorsosaink bármikor készséggel fogadnak és ellátnak egy magyar unitárius tanulót a Harvard egyetemen.

A tárgysorozat feltünteti a zsinati főtanács teendőit. Felhivom erre becses figyelmöket.

Sajnálattal említem fel, hogy buzgó kartársam báró Petrichevich Horváth Kálmán jelenlétét nélkülöznünk kell az ötlet legközelebb ért családi veszteség miatt. Azt hiszem mindnyájunk nevében szölok, midőn ezen szomorú alkalomból a legőszintébb részvétünknek adok kifejezést.

És még egyszer legyenek mindnyájan általam legszívélyesebben üdvözölve és ezzel ezen zsinati főtanácsot megnyitottnak nyilvánítom.

II. Jelentések.*

1. Közigazgatási és pénzügyi jelentés.

Mélt. és Főtiszt. Zsinati Fő-Tanács!

E. K. Tanácsunknak ezen jelentése csupán 10 hónap munkáságát öleli fel, miután utóbbi rendes főtanácsunk óta ennyi idő tölt el. De a végzett munka az idő rövidegével fordított arányban áll,

* A püspöki jelentést már közöltük a mult számban.

hiszen az alatt tartatott az a rendkívüli főtanács Kolozsvárt, a mely egyházunk történelmében korszakot alkotó lesz, mind a Berde Mózsa nagy jótevőnk alapítványa életbeléptetésével, mind pedig egyházunk főbb hatóságainak, az E. Képviselő, E. fő-, és Zsinati főtanácsok szervezeti szabályainak megállításaival. A szervezeti szabályzat és a Berde Mózsa végrendelete a főtanács határozata értelmében ki-nyomatott. Ezek a szabályok E. K. Tanácsunk arezulatját is nagy mértékben át fogják alakítani, el annyira, hogy az eddig fennállott rendszer keretében ez az utolsó jelentésünk.

A Berde siremlék fölállítása iránti munkálatot megkezdettük.

Jelentésünkben az első helyen emeljük ki, hogy a b. e. Fel-séges asszony Erzsébet királynénk dicső emlékére rendezett országos gyűjtésben E. K. Tanácsunk fölhívására egyházközségeink is részt vettek és a Főt. püspök urhoz begyűlt 145 frt, a mely felküldetett az illető pénztárhoz.

Örömmel jelentjük, hogy a mult évi E. Fő-Tanács határozata értelmében kért újabb egyházi államsegély 5000 frtban megadatott és kiutaltatott. Erről külön előterjesztést teszünk.

A kongrua vagyis lelkészi államsegély ügyében a vall.- és közokt. minster ur ő nméltósága külön utasítást és bevallási iveket boesátván ki E. K. Tanácsunk azokat vette igénybe és a bevalláso-
kat a megadott utasítások alapján a ministeri iveken kérte be. A bevallások és a szükségelt okmányok elbírálására, előkészítésére E. K. Tanácsunk a Főt. Püspök ur elnöklété alatt, közig. jegyző Boros György, Mózes András és Orbók Ferencz fiait küldötte ki és bízta meg. A bizottságnak ez a munka négy havi idejét vette igénybe, főleg azért mivel egy pár körben semmi egyöntetű meg-állapodás nem volt az eljárásra nézve. E. K. Tanácsunk a bizottság által felszerelt folyamodványokat felterjesztette julius hónap első felében 158—1899. sz. alatt. Megemlítjük, hogy a kérelmek közül több visszaérkezett kiegészítésre, mivel a bizonyítványok nincsenek megfelelő szabatossággal állítva ki. A kiegészítési munkálat előre láthatólag több időt fog igénybe venni, a mi természetesen a segély folyóvá tételét hátráltatja.

Felkezeseti iskoláink tanítói fizetésének államsegélyből kiegészítése és a most már esedékessé vált ötödéves korpótléknak ki-utalása minden fennakadás nélkül történik. Sérelmesnek veszik tanítóink és ebben egyetért velök E. K. Tanácsunk is, hogy az egyháztól kapott kántori fizetésük nem vétetik be a nyugdíjigény alapjául, holott fizetésüknek annyira kiegészítő része, hogy a minis-ter ő nmélt. csak ennek bétudásával adja részökre a fizetés pótlékot. E tekintetben felterjesztésünk eredménytelen volt.

Szerződést kötött E. K. Tanácsunk vallás- és közokt. minis-ter ő nméltóságával a dézsfalvi, nagy-ajtai állami iskolák tanítóira nézve, hogy egyházunkban énekvezéri teendői végezzenek. A bőződi iskola államosítása folyamatban van. Az abrudbányai áll. iskolának énekvezérségre kötelezett tanítója és az egyház között az

énekvezéri fizetés miatt ellentétek merültek föl. Miután az ügy szerződésileg van rendezve E. K. Tanácsunk fölirt vall.- és közokt. minister ő nméltóságához, kérvén a szerződés betartását. Választ még nem kaptunk. A h.-almási, h.-szt.-páli és csókfalvi áll. iskolák meg egyházközségünk között a szerződéses viszonyt rendeztük. Folyamodtunk Dombóra egy másod-tanító segélyezéséért. Az ügy tárgyalás alatt van.

Folyamodtunk volt vall.- és közokt. minister ő nmélt.-hoz a buzaházi, iklandi, csikfalvi és vadadi tanítók fizetésének egyházilag adott segély helyett államsegélyért, a mit részint megis nyertünk, részint ujabban kértünk.

Esperes afiai a rájuk bízott ügyek intézésében kiváló szorgalmat és figyelmet tanusítottak, a mit örömmel ismer el E. K. Tanácsunk.

Az esperesi vizsgáló székek az egyházközségeket meglátogatták, megvizsgálták és általában véve mindenütt jó rendet találtak. Raffaj Domokos esperes afiát a vizsgálatokon betegsége miatt köri-jegyző afia helyettesítette. Külömben egyéb ügyet gondosan végzett. Mind a mellett is hogy hiveink áldozatkészsége és buzgósága elismerésre méltó, több helyen van égető nagy szükség. Első helyen kell említenünk szentháromsági és gagyai egyházközségeinket, hol a templomok annyira megrepedeztek, hogy életveszélyessé váltak és e miatt közig. hatóságilag betiltatott. Gagyai egyházunk az építési tervet már megkészítette, azt E. K. Tanácsunk bizonyos föltételek mellett jóvá is hagyta. A szentháromsági templomra nézve szakértői véleményt kértünk ki és annak alapján fog a munka keresztül vitetni, ha arra módot és lehetőséget találunk. Kedei egyházközségünk templomát is szakértővel vizsgáltattuk meg és a kapott vélemény alapján megadtuk a fölhatalmazást az újra építésre. A buzgó és áldozatkész hivesek figyelmébe ajánljuk mind három templomunkat. Kis-Solymosban, Ravában, H.-Karácsonfalván (papilak); Bölönben, Derzsben, Lókodon (papiház); Oklándon nagyobbrendű építkezések folynak. Karácsonfalvának és Oklándnak fölhatalmazást adtunk kölcsön fölvételére, miután más módon nem boldogulhattak. Sajnálattal vettünk tudomást arról, hogy Tarcsafalván a nagy költséggel épült templomnak sem elhelyezése, sem méretei, sem munkája nem felel meg a jóváhagyott tervnek. Utasítást adtunk, hogy a vállalkozóval szemben lépjenek föl és hozassa helyre a helyre hozható hibákat. Bizony, itt az egyházközség előjáróságát nagy mulasztás terheli!

Mint egyházaink életében igen szép jelenséget örömmel jelenti E. K. Tanácsunk, hogy Györfi György és neje iszlói lakósok tekintélyes vagyonukat végrendeletileg egyházközségünknek hagyták, arról a végrendeletet kiállították és ide bemutatták. E. K. Tanácsunk meleg köszönetét fejezte ki a kegyes végrendelezőknek és a szükséges utasítást megadta, Isten előtt legyen kedves a nemes szándék.

Csókfalvi egyházközségünknek Biró András egy kis darab erdőt ajándékozott.

A kegyes adományok az egyházközségekből buzgóságra mutatnak.

A Dávid Ferencz Egylet az énektanítás ügyében kiadott füzetét beadván, az ajánlattal kiküldetett egyházközségeinknek figyelembe vételre.

A korondi egyházközségnek Lörincz Lajos több évvel ezelőtt egy 1000 ftról szóló ajándék levelet adott volt be, de mivel azután családot alapított, E. K. Tanácsunk a kötelezettség alól saját kérésére feloldozta, hogy fordithassa családjára javára.

Vásárlás utján gyarapodott székelykereszturi, h.-almási, f.-vár-aljai, tordátfalvi, ravai egyházközségeink birtoka.

Sz.-Udvarhelyi egyházközségünket felhatalmaztuk a Tóth Ferenczné-féle alapítvány telek eladására, miután az egyházközség más czélszerűbb telket vásárolt s miután az eladás az alapító akaratával nem ellenkezett.

Az esperesi díjak szedése ellen Szentkirályi Árpád egyh. tanácsos afa feliratot intézett E. K. Tanácsunkhoz. Válaszul megirtuk, hogy E. K. Tanácsunknak nem áll jogában a most gyakorlatban lévő szabályt megváltoztatni. Hogy E. K. Tanácsunk az ügyben szükséges előterjesztést és javaslatot is megtelhesse, kimutatás kért Esperes fiaitól az összes díjakról. A jaslátot jövő évi Fő-Tanácsunknak meg fogjuk tenni.

A taresafalvi havas per elbékülés utján van s reméljük, megoldást nyer.

Néhai közpénztárnok Filep István hagyatékában a várfalvi egyházközségnek egy 30 frtos kötvénye megkerülvén, az értékesítés érdekében megindítottuk az eljárást.

A Bethlenszentmiklósi egyházközséget felhatalmaztuk (141) hogy a változott viszonyoknak megfelelően a kepefizetésben némi módosítást eszközöljenek, miután ez mind a hiveknek, mind belső ember afaainak előnyös lesz.

A székelykereszturi gymnasiumot illető Raffaj-féle hagyaték-ügyről külön jelentést teszünk.

A b. e. Brassai Sámuel hagyatékában lévő követelések egy része már tisztázott, de még nincsen egészen lebonyolítva.

A b. e. Bátor Orbán Balázs hagyatékához tartozó Szejke-fürdő jó karba hozását sürgette az illetékes törvényszék. E. K. Tanácsunk intézkedett.

A sz.-kereszturi iskolához szükséges építkezésekre fölhatalmazást adott E. K. Tanácsunk az isk. igazgatóságnak.

A bányabükki birtokot a házi kezelésben a személyzetben történt változtatással továbbra is meghagytuk.

A buni birtok haszonbérelője felmondván, ez a birtok is házi kezelésbe vétetik f. évi november 15-től.

A kereszturi gymnt illető Bedő Sándor-féle hagyatéki 1000 frt befizettetvén, a zálogjogtörlési nyilatkozatot megadtuk.

Kereszturi gymn-nak vall. és közokt. minister ő nmélt. 1000 frt segélyt kegyesen utalványozván a fölhasználásra nézve az intézkedést megtettük.

Dicső emlékü Dr. Brassai Sámuel sirjának megfelelő emlékkövel jelölése érdekében országos gyűjtés indulván, E. K. Tanácsunk 500 frtot ajánlott föl a nemes célra s egyszersmind fölhivtuk egyházközségeinket és hiveinket az adakozásra. Reméljük, hogy ezen nagy jelesünk emléke iránt érezett tisztelet méltó módon fog megnyilatkozni hiveink adakozásában.

A jószág felügyelőség alapítványi jószágainkat megvizsgálta, azokról jelentését megtette. A jelentések a Zs. Fő-Tanács asztalán vannak. A hol megtekinthetők.

2. Tanügyi jelentés.

Mélt. és Főtiszt. Zsinati Fő-Tanács!

Az E. K. T. tanügyi jegyzőkönyvében tárgyalt fontosabb ügyekről szerencsénk van a következő jelentést előterjeszteni:

Perédi József főgymn. tanár a tanév elején súlyosan megbetegedvén Gálfi Lőrincz tanár és Márkos Albert tanárjelölt által helyettesítettük, (251. sz.) szabadságoltuk (297. sz.) és szabadság idejét az egész tanév folyamára meghosszabbítottuk (79—1899. sz.)

Klug Elemér tordai isk. főnök és tanító nov. 15-én állásáról lemondván (253. sz.) helyébe nov. 21-től ideiglenesen Nagy Flóra tanítónő neveztetett ki tanítónak (267. sz.) decz. 1-től pedig Miklós Jenő tanító (280. sz.)

Szabó Albert III. éves rendkiv. papnövendék ügyéről (30.117. sz.) külön előterjesztést teszünk.

Incefi Sámuel helyébe elhalálózása után az el. fiusk. egyik tanítói állására ideiglenesen Csongvai Dénes IV. éves tanító képzői növendéket alkalmaztuk (79. sz.)

Nagy Lajos főgymn. tanár nyugdíjaztatása iránt benyújtotta kérelmét. Az ügy folyamatban van.

Csiky Istvánt ideiglenesen rajztanárnak neveztuk ki, a sz.-kereszturi gymnasiumhoz egy évre (137. sz.); kérelmét a polg. isk. tanárok nyugdíjintézetébe való felvétel iránt a Nagymélt. V. és K. M. urhoz felterjesztettük.

A k.-vásárhelyi különböző intézetekben tanuló unitár. növendékek vallásoktatásával Kiss Jenő polg. isk. tanárt megbiztuk (284. sz.), számára használatra hittani tankönyveket küldöttünk.

A középisk. vallástanítás tervét revideáltuk (291. 152. 162. sz.) az életbe léptetésére a szükséges intézkedéseket megtettük. A népisk. vallástanítás tervét megvizsgáltuk, helyesnek találtuk.

A múlt évi főtanácsnak a népisk. hittani könyvek iratása ügyében kiadott utasítása szerint a lépéseket megtettük, de eddig eredménytelenül.

Simó János „Unitárius Egyháztörténelem“ cz., valamint Szentmártoni Bálint „Szenttörténetek“ cz. Simén Domokos után átdolgozott kézirati művét tankönyvekül nem fogadtuk el.

Intézkedtünk, hogy a tordai és sz.-kereszturi iskoláknál a

vallás heti 2 órán taníttassék, hogy a hittani órák úgy helyeztesenek el az órarendbe, hogy más órákkal összeütközés ne álljon elő.

Kolozsvári (289. sz.) és tordai (6.14. sz.) iskolák történetének megírására a szükséges lépéseket megtettük, de eddig semmi eredményt nem jelenthetünk.

A főgymnasiummal kapcsolatos elemi fiúiskola tantervét (44.110. sz.) megállapítottuk s a tordai el. iskolára is kötelezővé tettük.

A revidealt középisk. tanterv életbeléptetésére a szükséges intézkedéseket megtettük.

A papnövendékek számának szaporítására az anyagiak tekintetbe vételével egyelőre három 50—50 frtos ösztöndíj kitüzéséről gondoskodtunk, oly VIII. oszt. tanulók részére, a kik papi pályára szándékoznak menni.

A tankötelesek pontos összeírása és az iskolába járó és nem járó tanulók pontos kimutatása céljából egy rovatos kimutatást készítettünk, azt az egyházköröknek kiküldöttük. Az isk. jelentések beterjesztésénél részben már ezek alapján készültek a kimutatások. Eredménye ez eljárásnak az lesz, hogy az iskolába nem járóknak egy része mint felmentett, elköltözött vagy felsőbb iskolába nem járó lesz kimutatható, a mi az iskolába felmentetlenül és igazolatlanul nem járók számát jelentékenyen apasztani fogja.

A sz.-kereszturi gymnasiumnál az előkészítő osztályt, a jelen évben tartott rendkívüli Főtanács megszüntette, egy új helyettes tanári állást rendszeresített s a most megválasztandó h. tanár kötelességévé tette díjazás mellett az isk. főnöki teendőik végzését.

A sz.-kereszturi VI. oszt. felállításának kérdésében külön előterjesztést fogunk tenni.

Több előfordult eset ötletéből a tanároknak és tanítóknak a szolgálatból a tanév folyamán való kilépését szabályoztuk.

A valás és közoktatásügyi Miniszter ur Ó Nagym. felhívása értelmében a népiskolákat és középiskolákat a tudóvésztől való óvakodás fontosságára figyelmeztettük s megfelelő füzetek kifüggesztésére és kifüggesztve tartására utasítottuk.

Ugyancsak a vallás- és közoktatásügyi Minister ur Ó Nagyméltósága felhívása értelmében felhívtuk az egyházköröket, hogy a népiskolák 5. és 6. osztályainak, a hol azok felállítva nem voltak, felállításáról gondoskodjanak, hogy így a népoktatási törvény által előírt egész tananyag feldolgozható legyen.

Mult évi tanügyi jelentésünkben előadtuk azokat a lépéseket, melyek a tordai iskola gymnasiummá alakítása érdekében a magas kormány képviselője és részünkről történtek.

Sajnálattal jelentjük, hogy ez az ügy most is akkor jelzett állapotban van s azóta haladás nem történt.

Az új kollegium építése ügyében külön előterjesztést teszünk. Tisztelettel kérjük, e jelentésünk tudomásul vételét.

III. Elintézett ügyek.

Zsinati gyűlésünk főbb eseményeiről szóló tudósításunkat mielőtt megkezdendők, meg kell emlékeznünk azokról a fényes fogadtatásokról, melyekben Ferencz József, egyházunk feje ez utjában mindenfelől részesült. Nagy elismerés illeti ezért a rendezőket, mert ezzel lelkes és fölemelő hangulatba hozták az egész zsinati közönséget, s általában megadták a zsinatnak azt az ünnepélyes jelleget, mely nagyban emeli annak hatását, jelentőségét.

Az elnöki megnyitó után a püspök és E. K. T. jelentései olvastattak fel. Ezután következett a bizottságok kiküldetése az ügymenet különböző ágazatainak, számadások, költségvetések stb. megvizsgálására és a megejtendő választások ügyében a szavazatok beszédésére.

10 órakor istentisztelet tartatott, melyen alkalmi beszédet mondott Ajtai János h. almási lelkész. A püspök ugyanekkor üdvözlő beszédet intézett a templomba gyűlt közönséghez és templomozás után a papi ház erkélyéről a künnlevőkhöz.

A gyűlés folytatattatik és az E. K. T. beterjeszti az alamor-ladamosi, p. szt. Miklósi és bánya bükki birtokokról készített „Vagyon Leltár”. A telekjegyzőkönyvek, kataszteri munkálatok, s helyi viszonyok becslése nyomán készített érték-leltár szerint a hármas birtok (5452 hold 78 □ öl) értéke összesen 453,504 frt 30 kr., melyből épületekre esik 40,646 frt, állatokra 61,593 frt. A leltár a gazdasági számadásokhoz csatoltatni határozottatott.

Hajós János iskolafelügyelő gondnok és Nagy Károly köri f. gondok haláláról szóló jelentések sajnálattal vétettek tudomásul s érdemeik jegyzőkönyvileg megörökítették.

Benczédi Gergely pénztárnok lemondása visszavételére kéretett fel. Boros György és Mózes András jegyzők lemondása érdemeik méltatása mellett tudomásul vétetett 1900. jan. 1-től kezdődőleg. Ádám Albert kereszturnkői és Daniel Elek felső fehérkői gondnokok megválasztása helyben hagyatott és hivatalukban megerősítették. Nagy Béla bethlen-szt.-miklósi lelkész küküllő köri jegyzővé választása is helyben hagyatott, valamint Pál Ferencz oklándi lelkésznek udvarhelykői jegyzővé választása is tudomásul vétetett. A székelykereszturi gymnasium VI-ik osztályának felállítása ügyében az E. K. T. utasított a szükséges lépések megtételére. A főgymnasiumi és theologiai tanárok fizetés emelésének és kárpótlékának kérdése elintéztetett, oly formán, hogy két idősebb tanár kap évi 1400 frtot és a két utána következő 1300 frtot, a többi 1200 frtot. Minden 5 évi szolgálat után 100 frt korpótlék jár, míg ez összeg 25 évi szolgálat után 500 frtra emelkedik. A theologiai dekánnak igazgatói díjába évi 200 frt állapítottat meg.

Az új egyh. szervezet értelmében az *E. K. Tanács tagjaivá* megválasztottak: Bedő Albert, Benkő Mihály, Csegezi Mihály, Csifó

Salamon, Daniel Lajos, Derzsi Károly, Dézsi Mihály, Fekete Gábor, dr. Ferencz Ákos, Filep Albert, Gál Jenő, dr. Gál Kelemen, Guido Béla, Gyöngyösi Béla, Gyulay Árpád, Gyulay László, Kelemen Albert, Kisgyörgy Sándor, Kozma Ferencz, Kovács János, Mikó Imre, Orbók Ferencz, Péterfi Dénes, Sándor János, Szentiványi Gyula, Végh Mihály, Zsakó István. Megválasztattak továbbá:

A jogügyi bizottság tagjaivá: Fekete Gábor (elnök), Benkő Mihály, Gál Jenő, Kőváry Mihály, Mikó Imre, Zsakó István.

A pénzügyi bizottság tagjaivá: Zsakó István (elnök), Gyöngyösi Béla (alelnök), Orbók Ferencz, dr. Veres Vilmos, Lakatos Ferencz.

A pénztárvizsgáló bizottság tagjaivá: Gyulay László és Czakó József.

A nevelésügyi bizottság tagjaivá: Kozma Ferencz (elnök), Boros György, Gálfi Lőrincz, Kanyaró Ferencz, Mikó Imre, Orbók Mór, dr. Veres Lajos.

A belső emberi nyugdíjbizottság tagjaivá: Gyulay László (elnök), Péterfi Dénes, Boros György, Iszlai Márton.

A gazdasági bizottság tagjaivá: br. P. Horváth Kálmán (elnök) Daniel Lajos, Szentivány Gyula, Czakó László.

Jogügyésznek választott Molnár Sándor, *ellenőrnek* Ulár Pál. A két számvevő beállítására az E. K. T.-ra bízott. A titkári állásra pályázó nem akadván, ez állás betöltése szintén az E. K. T.-ra bízott.

Theologiai dekánnak ismételten megválasztott Boros György, főgymnasiumi igazgatónak Boros Sándor, sz.-kereszturi igazgatónak Sándor János.

Nevezetes és szép actusa volt a zsinatnak másodnapon a papszentelési ünnepély. Fölszenteltettek: Józán Miklós budapesti, Lőfi Ödön nagyajtai, Kelemen Árpád kaali, Ürmösi Károly jános-falvi, Pálfi Ferencz polgárdii, Ekárt Andor csehétfalvi, Varga Dénes hódmezővásárhelyi, Nagy Béla bethlen szent-miklósi, és Kelemen György datki lelkészek. Az ünnepélyes alkalmi beszédet Csifó Salamon árkosi lelkész, a felszentelő beszédet Ferencz József püspök tartotta. — A kolozsvári főgymnasium építésére vonatkozólag az E. K. T. javaslata elfogadtatott, minél fogva az új épületnek 1901 július 1-re készen kell lennie.

Az E. K. T. jelentései a számadásokra és költségvetésekre vonatkozólag helyben hagyattak, és Benczédi Gergely pénztárnoknak fáradságot nem ismerő hűséges munkásságáért a zsinati főtanács elismerését fejezte ki. Hasonló értelemben intéztettek el a belső emberek nyugdíjintézete, valamint a tordai és kereszturi iskolák számadásai és költségvetés is.

Az uradalmi számadásokat és költségvetéseket szintén megvizsgálták a kiküldött bizottságok s azok jelentései nyomán a tett észrevételek figyelembe vételével helyben hagyattak. A különböző segélyek kiosztása a következőleg történt: 1. 5000 frt *államsegély*

osztatott ki a szegényebb ekklézsiáknak és azok belső embereinek. 2. Ugyancsak 5000 frt fordittatik jövőben az államsegélyből az új gymnasium részére vásárolt telkek jövedelmének kárpótlására.

3. *A br. Baldácsi-alapból* kiosztatott különböző czimeken 3525 frt.

4. *A Kovács Dénes és Bencze Anna-alapból* egyenként 100 frt segélyben részesültek: 1. a désfalvi lelkész és tanító, 2. Raffaj Domokos lelkész, 3. Sándor Gergely derzsi lelkész, Vaska Béla s.-szentkirályi lelkész. 50—50 frtot kaptak: Nagy János haranglábi és Szabó Lajos szabédi tanítók.

5. *A Dávid Ferencz alapból* különböző czimeken kiadatott 678 frt 89 kr.

6. *A Berde Mózes-alapból*, mely a jelen évben lép életbe, kiosztatott alakuló egyházaknak 500 frt, tanítóknak szintén 500 frt.

A tárgyalások rendjén foglalkozott a zsinati főtanács több egyházközségünk kepe megváltási ügyével s azok érdekében üdvös határozatokat hozott.

A keresztesi egyházkör indítványozta, hogy a Berde-alapból adassék 100,000 frt a belső emberek nyugdíjalapjára.

Ennek elfogadása nem volt összeegyeztethető a végrendelettel, azonban az E. K. Tanács kijelentése, hogy esetről esetre gondoskodni fog a b. e. nyugdíjintézetéről, megnyugtatólag hatott a zsinati főtanácsra.

Az E. K. Tanácsnak a „Berde Mózes Czipó-alapítvány“ életbe léptetésére szolgáló szabályzata elfogadtatott s az az iskolai igazgatóságoknak megküldetni határoztatott.

A pénzügyi, közigazgatási, tanügyi jegyzőkönyvek megvizsgálására kiküldött bizottságok jelentése alapján a helyesen vezetett jegyzőkönyvekért elismerését fejezte ki a zsinati főtanács Mózes András, Boros György és dr. Gál Kelemen jegyzőknek.

Ezután a püspök a főgondnok és a megjelenteknek köszönetet mondva érdeklődésükért, a zsinatot bezárja; mire Kelemen Albert esperes a zsinati főtanács háliját tolmácsolva a szeretett főpásztor iránt, a főtanácsi gyűlés élénk éljenzések között szétoszlott. (t.)

Párisi levél.

Páris, 1899. sept.

(Az orthodoxok egyetemes zsinata Bordeaux-ban; igényeik és tekintélyi elvük.
Az Arago boulevardi új templom A francia lelkészek segélyegylete.)

Szerkesztő ur!

Multkori levelemben jeleztem, hogy az orthodoxok meg vannak különözve a Lyonban tartandó conferentiára nézve. Azóta megtartották a bordeaux-i zsinatot. A mint előre lehetett látni, az ügyre nem sok eredménnyel. Oly nagy nyomást gyakoroltak a hivekre, hogy nagyobb részt szélső orthodoxokat választottak a zsinat tagjaiul és a mérsékelték közül, a melyiket csak lehetett, kihagyták. Ugy, hogy e szélső orthodox többségből alkotott zsinat nemesak a liberálisok ellen harczott, hanem a mérsékelt orthodoxok ellen is, mivel a kibékülést nem akarja. Hogy a bordeauxi zsinat határozatait meg lehessen érteni, szükség a kérdés jelen állapotát emlékeztetbe idézni.

Három éve, hogy a lyoni conferentia testvéries szellemben lépést tett a liberalis és orthodox felfogásoknak — az egyházra vonatkozó felfogásoknak — a kibékítésére. A két pártból egy bizottságot küldött ki, hogy találjon módot arra, hogy az államkormány engedélyezze egy központi tanács felállítását a ref. egyház számára addig is, míg a „Synode officiel“, a rendes zsinat tartását módjában lenne engedélyezni. A lyoni conferentia azt is elhatározta, hogy minden három évben összejön, hogy számbavegye, hogy a bizottság mire jutott és mit kell még tenni. Így áll a dolog. És mit tett a bordeauxi zsinat a dolgok ily állásával szemben? A nagy többség elhatározta, hogy a közelebbi lyoni conferentia legyen az *utolsó*, hogy ez a conferentia ne nevezzen ki többé bizottságot a további működésre, s útasításul adta a zsinat azt is, hogy ehez a határozatához minden körülmények között ragaszkodjanak azok, kiket a conferentiára küldenek. A zsinat rendeleteket adott és nem taná-